

შრომის უსაფრთხოების სისტემის დანერგვა და განვითარება საქართველოსა და სხვა ქვეყნებში

პროფ. ნინო რატიანი, პროფ. ნანა რაზმაძე, დოქტორანტი მარიამ დარახველიძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, შრომის უსაფრთხოებისა და საგანგებო
სიტუაციების მართვის დეპარტამენტი

აბსტრაქტი

ნაშრომში წარმოდგენილია საქართველოს საკანონმდებლო რეგულაციები შრომის უსაფრთხოების მიმართულებით, წლების მიხედვით საკანონმდებლო ცვლილებები პროფესიული უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით და კანონმდებლობით განსაზღვრული შრომის ინსპექციის ფუნქცია-მოვალეობა, რომელიც განისაზღვრებოდა საწარმოებში შრომის დაცვასთან კავშირში არსებული მოთხოვნების შესრულების შედეგად. ნაშრომში ასევე განხილულია წლების მიხედვით სსიპ შრომის ინსპექციის მიერ საანგარიშო პერიოდში სამუშაო სივრცეში მომხდარი უბედური შემთხვევები სტატისტიკური მონაცემები, ასევე ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრის მიერ ჩატარებული კვლევის „შრომის ინსპექტირების მექანიზმის შეფასება და დასაქმებულთა შრომითი უფლებების მდგომარეობა საქართველოში“ შედეგების მიხედვით გაცემული რეკომენდაციები. ნაშრომში წარმოდგენილია პროფესიული რისკების შეფასების სისტემის საერთაშორისო გამოცდილება.

საკვანძო სიტყვები: რისკის რეიტინგი, რისკის შეფასება, ინსპექტირება, ტექნიკური რეგლამენტი, ინციდენტის დადგომის ალბათობა.

1. შესავალი

დასაქმებულების ერთ-ერთ ფუნდამენტურ უფლებას წარმოადგენს სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის უფლება, რაც გამყარებულია სახელმწიფოს უზენაესი კანონით „საქართველოს კონსტიტუციით“. 1995 წელს მიღებულ საქართველოს კონსტიტუციაში [1] აღნიშნულია, რომ შრომა არის თავისუფალი, შესაბამისად ყველა ადამიანს აქვს უფლება თავისუფლად აირჩიოს სამუშაო, პროფესია თუ სფერო. თითოეული სახელმწიფოსათვის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ასპექტი არის ადამიანებისათვის ღირსეული სამუშაოსა და უფლების უზრუნველყოფა. აღნიშნული უფლების დასაცავად იყო მიზანმიმართული საქართველოსა და ევროკავშირის შორის 2014 წელს დადებული ასოცირების შეთანხმება [2],

რომელიც ძალაში შევიდა 2016 წელს. საქართველოში არსებული თუ მიღებული კანონები შესაბამისობაში უნდა მოდიოდეს ევროკავშირის სტანდარტებთან.

საქართველოს უზენაესი კანონის - საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად ქვეყანა ვალდებულია დაიცვას ადამიანის უფლება - ჰქონდეს უსაფრთხო სამუშაო პირობები. აღსანიშნავია, რომ 1997 წელს საქართველოში არსებულ შრომის კოდექსში[3] შეტანილ ცვლილებაში გაჩნდა შრომის კანონმდებლობის შესრულებაზე ზედამხედველობის ვალდებულება. ამ პერიოდიდან მკაფიოდ გამოჩნდა საჭიროება, რომ ყურადღება გამახვილებულიყო არა მხოლოდ კანონმდებლობის მიღებაზე, არამედ მათი აღსრულების აუცილებლობაზეც. სწორედ ამ პერიოდიდან იქნა განსაზღვრული შრომის ინსპექციის ფუნქცია-მოვალეობა, რომელიც განისაზღვრებოდა საწარმოებში შრომის დაცვასთან კავშირში არსებული მოთხოვნების შესრულების ზედამხედველობით. შესაბამისად შრომის უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის საკითხებს საქართველოში ზედამხედველობას უწევდა შრომის სახელმწიფო ინსპექცია, რომელიც 2006 წელს გაუქმდა, რადგან ამ პერიოდში ქვეყანაში მიღებულ იქნა ახალი შრომის კოდექსი, რომელიც უკვე აღარ საუბრობდა შრომის ინსპექციისა და შრომის პირობების დაცვის ზედამხედველობასთან დაკავშირებით. ქვეყანაში თითქმის სრულად გაუქმდა შრომის პირობებთან დაკავშირებული კანონმდებლობა და როგორც უკვე აღვნიშნე, ასევე გაუქმდა შრომის სახელმწიფო ინსპექციაც. აღნიშნულ რეფორმებს შედეგად მოჰყვა დასაქმებულთა უფლებო მდგომარეობაში დატოვება, მათი უსაფრთხოებისა და უფლებების ხშირი დარღვევა და ეს ყველაფერი ნათლად აისახა სამუშაო ადგილებზე დასაქმებულების დამავებისა თუ გარდაცვალების გახშირებულ ფაქტებზე. 2006 წელს მიღებული ახალი კანონით „საქართველოს შრომის კოდექსი“ გაუქმდა შრომის ინსპექციის დებულება, რომელშიც საკმაოდ მკაფიოდ იყო გაწერილი იმ პერიოდისათვის შრომის ინსპექციის სამსახურის ფუნქცია-მოვალეობები.

ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ამ პერიოდამდე საქართველოში არსებობდა შრომის დაცვის ეროვნული საინფორმაციო ცენტრი [4], რომელიც მიზნად ისახავდა დასაქმებულთა ინფორმირებულობას კანონმდებლობით განსაზღვრული ნორმების დაცვის აუცილებლობასთან დაკავშირებით. 2006 წელს აღნიშნული ცენტრიც გაუქმდა.

ადამიანის უფლებაა ცხოვრობდეს მისი ჯანმრთელობისათვის უვნებელ გარემოში. ამ უფლებას 2006 წლამდე იცავდა სანიტარული ზედამხედველობის ინსპექცია, რომელიც ამ პერიოდში მომხდარ ცვლილებებს შეეწირა და სხვა, ქვეყნისათვის არასაჭიროდ მიჩნეულ გაუქმებულ ორგანიზაციებს შორის მოექცა.

2. საქართველოს საბაზისო კანონების განხილვა

2006 წელს მიღებულ საქართველოს კანონი „საქართველოს შრომის კოდექსს“ 2010 წლიდან ორგანული კანონის სტატუსი მიენიჭა, მასში ცვლილებების შეტანის გარეშე. ამ პერიოდიდან კიდევ 3 წლის განმავლობაში არ განხორციელებულა ორგანულ კანონად აღიარებულ შრომის კოდექსში ცვლილებების შეტანა, მიუხედავად იმისა, რომ ის სრულად ეწინააღმდეგებოდა ევროკავშირის დირექტივებსა და ევროპის სოციალურ ქარტიას[5], რომლის რატიფიცირებაც ქვეყანამ 2005 წელს მოახდინა.

2013 წლიდან დაიწყო საქართველოს შრომის კოდექსში გარკვეული ცვლილებების შეტანა, თუმცა ამ ეტაპზე აღნიშნული ცვლილებები არ ეხებოდა შრომის უსაფრთხოებას. 2015 წელს საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროში შეიქმნა შრომის პირობების ინსპექტირების დეპარტამენტი. აღნიშნულ პერიოდში დაიწყო მუშაობა არსებულ საკანონმდებლო აქტებში ცვლილებების შეტანასთან დაკავშირებით და თანდათან შეიქმნა ძირითადი საკანონმდებლო ბაზა, რომელზეც დამყარებულია ქვეყანაში არსებული შრომის უსაფრთხოების სისტემა. აღნიშნული დეპარტამენტის ფუნქცია მოვალეობებში გაწერილ იქნა შრომის კანონმდებლობის დაცვაზე ზედამხედველობა [6], პირველ ეტაპზე აღნიშნული სამსახურის უფლებამოსილება იყო რეკომენდაციის გაცემა [7], რაც გულისხმობდა, რომ სამსახურს უფლება ჰქონდა განეხორციელებინა ობიექტზე ინსპექტირება და ამ პერიოდში აღმოჩენილ დარღვევებზე გაეცა შესაბამისი რეკომენდაციები მათი აღმოფხვრისათვის. ამ პერიოდში განხორციელებული ინსპექტირებების შეფასებამ და სამუშაო ადგილებზე მომხდარმა დიდი რაოდენობით უბედურმა შემთხვევებმა დაუდო სათავე შრომის ინსპექციის სამსახურის მანდატის გაზრდასა და შრომის უსაფრთხოების კანონის მიღებას. ასევე საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ 2015-2017 წლების განმავლობაში ობიექტებზე დაფიქსირებული დარღვევების 6.5% შეადგენს ობიექტზე უსაფრთხოების მენეჯერის არარსებობას, რაც გულისხმობს იმას, რომ ობიექტებზე არ არის დანიშნული შრომის უსაფრთხოებაზე პასუხისმგებელი პირი, რომელიც მოახდენს საფრთხეების იდენტიფიცირებასა და რისკების შეფასებას.[8]

ასევე აღსანიშნავია, რომ 2017 წელს საქართველოს სახალხო დამცველის მიერ ჩატარდა კვლევა „ეროვნული საბაზისო კვლევა ბიზნესი და ადამიანის უფლებების შესახებ“[9] კვლევაში აღნიშნულია, რომ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2015 წლის 21 აპრილის N01-10/ნ ბრძანებით დამტკიცდა ამავე სამინისტროს შრომის პირობების ინსპექტირების დეპარტამენტის დებულება, რომლითაც შრომის უსაფრთხოების წესების დარღვევის შემთხვევაში სანქციების გამოყენების პირობები განსაზღვრული არ არის, შრომის პირობების ინსპექტირების დეპარტამენტს შრომითი უსაფრთხოების შესასწავლად საკუთარი ინიციატივით არცერთ დაწესებულებაში შესვლის უფლებამოსილება არ აქვს, ასევე, დეპარტამენტს დარღვევების გამოვლენის დროს დამსაქმებლისთვის მხოლოდ რეკომენდაციის მიცემა შეუძლია, რომელსაც შესასრულებლად სავალდებულო ძალა არ გააჩნია, ასევე ინსპექტირების შედეგებზე ხელმისაწვდომობის უფლებას დეპარტამენტი მხოლოდ დამსაქმებელს აძლევს. შრომის უსაფრთხოების შესახებ ინფორმაცია არც საზოგადოებისთვის და არც დასაქმებულებისთვის ღია არ არის.

2017 წელს საქართველოს პარლამენტში წარდგენილ იქნა კანონპროექტი, რომელიც მიზნად ისახავდა სამუშაო ადგილებზე დასაქმებულების უსაფრთხოების დაცვას. აღნიშნულ კანონპროექტს საფუძვლად ედო „სამუშაო ადგილზე მუშაკთა უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის გაუმჯობესების ხელშეწყობის მიზნით ზომების შემოღების შესახებ“ 1989 წლის 12 ივნისის 89/391/EEC ევროსაბჭოს დირექტივა. აღნიშნული კანონპროექტის მოქმედება ვრცელდებოდა მხოლოდ მძიმე, მავნე და საშიშპირობებიან სამუშაოებზე, რომლის ჩამონათვალიც იმ პერიოდისათვის არ არსებობდა, თუმცა ამ კანონპროექტის ფარგლებში მოიაზრებოდა მისი განსაზღვრა კანონის ამოქმედებიდან 6 თვის შემდეგ. სწორედ ამ

კანონპროექტში გამოჩნდა ისეთი საკითხები, როგორცაა ტექნიკური აღჭურვილობის შემოწმება, პრევენციული ღონისძიებების დაგეგმვა, ობიექტზე პირის დანიშვნის საჭიროება, რომელიც გააკონტროლებდა და არ დაუშვებდა ალკოჰოლის ან და ნარკოტიკული ნივთიერების ზეგავლენის ქვეშ მყოფ დასაქმებულს სამუშაო ადგილზე. სწორედ ამ კანონპროექტმა შემოიტანა ისეთი დღეისათვის ერთ-ერთი ფუნდამენტური საკითხი, როგორცაა შრომის უსაფრთხოების სპეციალისტის არსებობა, რომელსაც გავლილი ექნებოდა სპეციალური აკრედიტებული პროგრამა. აღნიშნული კანონპროექტით ასევე გაწერილი იყო შრომის ინსპექციის სამსახურის ფუნქცია-მოვალეობები, რომელიც გულისხმობდა შრომის უსაფრთხოების კანონდემბლობის აღსრულების კონტროლს, სამუშაო ადგილებზე მომხდარი უბედური შემთხვევების მოკვლევას და ზედამხედველი ორგანოს ფუნქციების დეტალურად გაწერისთვის დებულების შექმნას.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, შრომის ინსპექციის სამსახურს აქამდე მხოლოდ რეკომენდაციების გაცემის უფლება ჰქონდა და სანქციის არანაირი სახე არ არსებობდა, თუმცა კანონპროექტმა შემოიტანა ისეთი ადმინისტრაციული სახდელები, როგორცაა გაფრთხილება, საქმიანობის შეჩერება და ჯარიმა. გაფრთხილებისა და ჯარიმის შემთხვევაში ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმი შედგებოდა უშუალოდ შრომის ინსპექციის სამსახურის მიერ, ხოლო საქმიანობის შეჩერების შემთხვევაში საჭირო იყო სასამართლოს დადებითი გადაწყვეტილება. ამ კანონპროექტის განხილვის პერიოდში სახალხო დამცველის მიერ მითითებულ იქნა ხარვეზზე, რომელიც ეხება სწორედ საქმიანობის შეჩერების პროცესში შრომის ინსპექციის სამსახურის მიერ ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმის შედგენის შემდგომ სასამართლოს გადაწყვეტილებას.[9] ასევე მათი მხრიდან საუბარი იყო ჯარიმის ოდენობის გაზრდაზე.

3. კანონების პრაქტიკაში გამოყენების მაგალითები

ასევე საყურადღებოა ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრის 2017 წლის ანგარიში „შრომის ინსპექტირების მექანიზმის შეფასება და დასაქმებულთა შრომითი უფლებების მდგომარეობა საქართველოში“ [10]. აღნიშნულ ანგარიშში საუბარია შრომის ინსპექციის სამსახურის საკმარისი რაოდენობის კადრებით დაკომპლექტებაზე. ამ პერიოდისათვის სამსახური მუშაობდა 22 ინსპექტორით მთელი ქვეყნის მასშტაბით, რაც ავტორების აზრით ძალიან მცირეა ქვეყანაში არსებული საწარმოთა რაოდენობის გათვალისწინებით. ამ ანგარიშში ასევე წარმოდგენილია ის რისკები, რომელიც შესაძლებელია თან ახლდეს მსგავსი ტიპის სამსახურის სარსებობას, მათ შორის კორუფცია, გარიგებები და სხვა. ამის თავიდან ასარიდებლად კი საუბარია ინსპექტორებისათვის საჯარო მოხელის სტატუსის მინიჭება და შესაბამისი თანამდებობრივი სარგო.

აღნიშნულ ანგარიშში წარმოდგენილია რამოდენიმე ძირითადი საკითხი, რომლის გათვალისწინებაც აუცილებელი გახლდათ სამსახურის ეფექტიანი მუშაობისა და დასაქმებულებისათვის უსაფრთხო სამუშაო გარემოს შექმნისათვის. ეს საკითხებია:

- შრომის პირობების ინსპექტირების დეპარტამენტი არის ცენტრალური ხელისუფლების დაქვემდებარებაში და მისი განსხვავებული სამართლებრივი ფორმით ფუნქციონირება უკეთეს შედეგებს მოიტანს
- განსასაზღვრია ანგარიშგების წესი და ძირითადი ინფორმაცია, რასაც უნდა შეიცავდეს სამსახურის მიერ წარმოდგენილი წლიური ანგარიშები
- დეპარტამენტს არ გააჩნია ტერიტორიული ერთეულები და ინსპექტორთა რაოდენობა არ არის შესაბამისი იმ საწარმოების და ობიექტების რაოდენობასთან, რომელიც ამ დროისათვის ფუნქციონირებს საქართველოში
- სხვადასხვა საზედამხედველო სამსახურების უფლებამოსილებებისა და ზედამხედველობის სფეროს გადაფარვის საკითხი

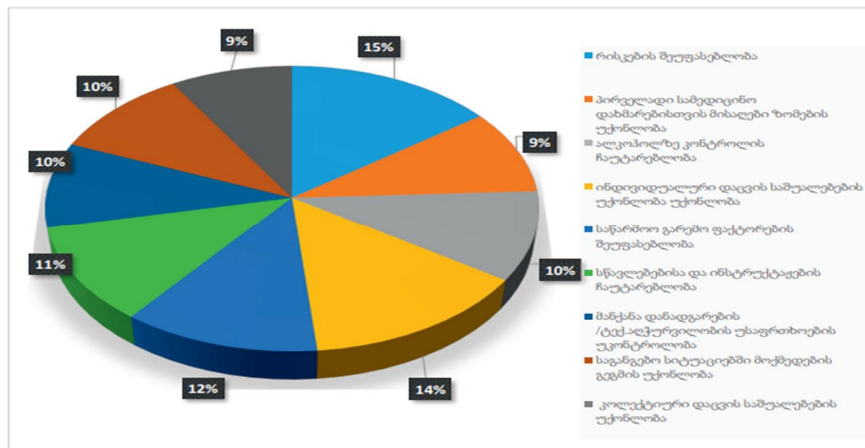
აღნიშნულ კვლევაში კიდევ ერთხელ არის ხაზგასმული თუ რამდენად მნიშვნელოვანია ზედამხედველი ორგანოს არსებობა და მისთვის შესაბამისი ფუნქციების მინიჭება, რადგან არსებული მანდატით, რომელიც მოიცავს ინსპექციის სამსახურის ობიექტზე წინასწარი თანხმობის შედეგად დაშვებას, შრომის უსაფრთხოების მაღალ დონეზე დაცვას, არსებული დარღვევების დროულ გამოვლენასა და მასზე შესაბამის კვალიფიციურ რეაგირებას შეუძლებელს ხდის.

2018 წელს საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებულ იქნა საქართველოს კანონი „შრომის უსაფრთხოების შესახებ“, რომლის საფუძველს წარმოადგენს ჩარჩო დირექტივა „სამუშაო ადგილზე მუშაკთა უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის გაუმჯობესების ხელშეწყობის მიზნით ზომების შემოღების შესახებ“. თუმცა აღნიშნული კანონით შრომის ინსპექციის მანდატი გავრცელდა მხოლოდ მომეტებული საფრთხის შემცველ მძიმე, მავნე და საშიშპირობებიან სამუშაოებზე. სამსახურს თავისი გადაწყვეტილებით არ ჰქონდა უფლება ობიექტზე განეხორციელებინა არაგეგმიური ინსპექტირება სასამართლოს ნებართვის გარეშე. მას შემდეგ რაც შეიქმნა საქართველოს კანონი „შრომის უსაფრთხოების შესახებ“, დეპარტამენტის წარმომადგენლები ობიექტის მხრიდან მომართვის შემთხვევაში მცირე და საშუალო ბიზნესის წარმომადგენლებს ეხმარებოდა შრომის უსაფრთხოების სისტემის ჩამოყალიბებაში, კერძოდ კი საერთაშორისოდ აღიარებული რისკის შეფასების 5 საფეხურიანი სისტემის დანერგვაში. აღნიშნული სისტემა მოიცავს: საფრთხის იდენტიფიცირებას, დაშავებულთა სავარაუდო წრის, კონტროლის მექანიზმების, პასუხისმგებელი პირების განსაზღვრას და არსებული საფრთხის შეფასებასა და მონიტორინგს.

წყარო: შრომის პირობების ინსპექტირების დეპარტამენტის 2018 წლის საქმიანობის ანგარიში

2018 წელს დეპარტამენტის მიერ განხორციელებული ინსპექტირებების შედეგების შეჯამებით დადგინდა, რომ ობიექტებზე გამოვლენილი დარღვევებიდან პირველი ადგილი უჭირავს რისკების შეფასების სისტემის არ არსებობას (15%), კერძოდ ობიექტზე არ ხდება დამსაქმებლის მიერ გამოყოფილი შესაბამისი პირის მიერ არსებული საფრთხეების იდენტიფიცირება და რისკების შეფასება.

წყარო: შრომის პირობების ინსპექტირების დეპარტამენტის 2018 წლის საქმიანობის ანგარიში

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ 2018 წელს შრომის პირობების ინსპექტირების დეპარტამენტი ასევე მოქმედებდა საქართველოს მთავრობის 2017 წლის 29 დეკემბრის N603 დადგენილებით „შრომის პირობების ინსპექტირების 2018 წლის სახელმწიფო პროგრამის დამტკიცების შესახებ“, რომლის სამიზნე ჯგუფები იყვნენ ის დამსაქმებლები, რომლებიც თანხმობას განაცხადებდნენ აღნიშნულ პროგრამაში მონაწილეობა[11]. აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში დეპარტამენტის წარმომადგენლების მიერ ინსპექტირება განხორციელდა 109 კომპანიის 224 ობიექტზე. ობიექტებზე დაფიქსირებული დარღვევებიდან კი ყველაზე ხშირი აღმოჩნდა ობიექტზე რისკების შეფასების არ არსებობა. ასევე აღნიშნული დარღვევებიდან ობიექტების 6%-ს არ ჰყავს დანიშნული უსაფრთხოების სპეციალისტი, რომელმაც ობიექტზე მუშაობის ყველა ეტაპზე უნდა შეიმუშაოს თანმიმდევრული პრევენციული ღონისძიებების პოლიტიკის დოკუმენტი, შეაფასოს და მართოს რისკები.

2019 წლის 19 თებერვალს „შრომის უსაფრთხოების შესახებ“ საქართველოს კანონს მიენიჭა ორგანული [12] კანონის სტატუსი. აღნიშნულ ცვლილებას მოჰყვა შრომის ინსპექციის სამსახურის მანდატის გაზრდა, რადგან კანონი შეეხო ეკონომიკური საქმიანობის ყველა დარგს და სამსახურს მიეცა უფლება ობიექტი შეემოწმებინა დღის და ღამის ნებისმიერ დროს. რა თქმა უნდა აღნიშნულ პროცესს წინააღმდეგობა მოყვა დამსაქმებელთა წარმომადგენლების მხრიდან, რადგან კანონის ეკონომიკური საქმიანობის ყველა დარგზე გავრცელება ნიშნავდა, რომ ყველა ობიექტს მოუწევდა კანონის შესაბამისად დამუშაო სივრცის მოწყობა რაც ასევე გულისხმობდა ფინანსური ხარჯის გაწევასაც. აღნიშნული ცვლილებების მიუხედავად ანალოგიური შედეგი იყო შრომის პირობების ინსპექტირების დეპარტამენტის მიერ 2019 წელს განხორციელებული ინსპექტირებების შედეგად გამოვლენილი დარღვევების შესწავლისას. ყველაზე ხშირად (11%) ობიექტებზე ისევ არ ხორციელდებოდა საფრთხეების იდენტიფიცირება და რისკების შეფასება. ასევე 2019 წელს მოქმედი „შრომის პირობების

ინსპექტირების 2019 წლის სახელმწიფო პროგრამის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 31 დეკემბრის N682 დადგენილების პირობებში განხორციელებული ინსპექტირებისას გამოვლენილი დარღვევების ყველაზე დიდი პროცენტული მაჩვენებლები აღმოჩნდა ობიექტზე შრომის უსაფრთხოების სპეციალისტის არ არსებობა (8%) და რისკების შეუფასებლობა (8%).[13]

წლების განმავლობაში შრომის ინსპექციის სისტემის გაძლიერებამ გამოიწვია კანონმდებლობის უფრო ეფექტურად გამოყენება. ეს ცვლილება და მაკონტროლებელი ორგანოს სრული ჩართულობა კანონმდებლობის ნორმების აღსრულების კონტროლზე, ასევე კარგად აისახა საქართველოში სამუშაო სივრცეში დაშვებულთა და გარდაცვითთა რაოდენობის კლებაზე. სტატისტიკური მონაცემებით 2018 წლიდან, შრომის უსაფრთხოების კანონის ამოქმედების შემდეგ, სამუშაო ადგილებზე 41%-ით არის შემცირებული უბედური შემთხვევების მაჩვენებელი. 2019 - 2022 წლის სტატისტიკური მონაცემებით, მხოლოდ სამშენებლო სექტორში დაიღუპა 74 და დაშავდა 195 ადამიანი. სსიპ შრომის ინსპექციის 2022 წლის ანგარიშის თანახმად, საანგარიშო პერიოდში სამუშაო სივრცეში მომხდარი უბედური შემთხვევის საფუძველით ინსპექტირება განხორციელდა 192 ობიექტზე და მოკვლეულ იქნა სამუშაო სივრცეში მომხდარი 113 უბედური შემთხვევა. 2022 წლის საანგარიშო პერიოდში სამუშაო ადგილზე გარდაიცვალა 35 და დაშავდა 330 დასაქმებული.

4. სხვა ქვეყნების გამოცდილება

აღნიშნულ საკითხებთან დაკავშირებით საინტერესოა საერთაშორისო გამოცდილება. შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ შეიქმნა გზამკვლევი სამშენებლო სექტორისათვის. აღნიშნულ გზამკვლევაში სამშენებლო ობიექტზე განსახორციელებელი თითოეული სამუშაოს შესრულებისათვის საჭირო ნაბიჯები დეტალურად არის განხილული. ის ეხმარება ობიექტის ხელმძღვანელსა და შრომის უსაფრთხოების სპეციალისტს ობიექტზე განსახორციელებელი ყველა სამუშაოს პროცესში შეაფასოს სრულად არსებული რისკები და მოახდინოს საფრთხეების იდენტიფიცირება.[14]

4.1. პოლონეთი

შრომის ეროვნული ინსპექცია (Inspekcja Pracy) პოლონეთში შეიქმნა 1919 წლის 14 ივლისს. იგი დაარსდა მას შემდეგ, რაც პოლონეთმა დამოუკიდებლობა მოიპოვა პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ. ინსტიტუტის მთავარი როლი არის უზრუნველყოს შრომის კანონმდებლობის, შრომის უსაფრთხოებისა და სამუშაო პირობების დაცვა ქვეყანაში. ის გადაამწყვეტ როლს თამაშობს მუშაკთა უფლებების დაცვაში და პოლონეთში სამართლიანი შრომითი პრაქტიკის პოპულარიზაციაში.

შრომის ეროვნული ინსპექცია არის ორგანო, რომელიც შექმნილია ზედამხედველობისა და შემოწმების მიზნით შრომის კანონმდებლობის შესაბამისი მოთხოვნების შესაბამისად. ის ზედამხედველობას უწევს შრომის უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის რეგულაციების დაცვას, აგრეთვე დასაქმებისა და სხვა ანაზღაურებადი სამუშაოს კანონიერების რეგულაციებს. შრომის ეროვნულ ინსპექციაზე ზედამხედველობას ახორციელებს შრომის დაცვის საბჭო, რომლის წევრებიც არიან პარლამენტის წევრები, სენატორები, პარლამენტის

მიერ შემოთავაზებული კანდიდატები, მინისტრთა საბჭოს პრეზიდენტი, პროფკავშირული და დამსაქმებელი ორგანიზაციები როგორც ექსპერტები და დაინტერესებული მხარეები. შრომის ეროვნული ინსპექციის ორგანიზაციული სტრუქტურა არის შემდეგნაირი: სათაო ოფისი, 16 საოლქო შრომის ინსპექტორატი, 42 ქვეუბანი და ნაციონალური შრომის ინსპექციის პროფესორ იან როსნერის მემორიალური სასწავლო ცენტრი ვროცლავში.

რისკის შეფასების პროცესი არის ჩატარებული სამუშაოების ყველა ასპექტის სისტემატური გამოკვლევა იმის გასათვალისწინებლად, თუ რამ შეიძლება გამოიწვიოს დაზიანება, არის თუ არა საშიშროება, შეიძლება თუ არა მისი აღმოფხვრა, რა პრევენციული ზომები არსებობს ან უნდა არსებობდეს რისკების გასაკონტროლებლად [15]. პოლონეთის შრომის კოდექსის მიხედვით (Ustawa, 1974), დამსაქმებელი ვალდებულია შეაფასოს და დააფიქსიროს შესასრულებელ სამუშაოსთან დაკავშირებული პროფესიული რისკები და მიმართოს აუცილებელ პრევენციულ ზომებს რისკის შესამცირებლად; ასევე აცნობებს თანამშრომლებს სამუშაოსთან დაკავშირებული პროფესიული რისკისა და რისკებისგან დაცვის პრინციპების შესახებ. პროფესიული რისკის შეფასების დოკუმენტი შემუშავებული უნდა იყოს იმ ადამიანების მიერ, რომლებსაც აქვთ ცოდნა კონკრეტულად ამ მიმართულებით.

პოლონეთში პროფესიული რისკის შეფასების საკანონმდებლო ბაზა ძირითადად რეგულირდება „შრომის ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების აქტით“ (Ustawa o BHP). ეს აქტი ადგენს მითითებებს და ვალდებულებებს დამსაქმებლებისთვის, რათა უზრუნველყონ თავიანთი თანამშრომლების ჯანმრთელობა და უსაფრთხოება თითოეულ სამუშაო ადგილზე. კანონის თანახმად, დამსაქმებლები ვალდებული არიან ჩაატარონ პროფესიული რისკების ყოვლისმომცველი შეფასება სამუშაო ადგილებზე. რისკის ამ შეფასებამ უნდა გამოავლინოს პოტენციური საფრთხეები, რომლებსაც თანამშრომლები შეიძლება დაექვემდებარონ თავიანთი მოვალეობების შესრულებისას და შეაფასონ რისკის დონე, რომელიც დაკავშირებულია თითოეულ საფრთხესთან. შეფასება უნდა მოიცავდეს სხვადასხვა ასპექტს, მათ შორის ფიზიკურ, ქიმიურ, ბიოლოგიურ და ფსიქოსოციალურ ფაქტორებს, რომლებმაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს თანამშრომლების ჯანმრთელობასა და უსაფრთხოებაზე.

პროფესიული რისკის შეფასების პროცესის ძირითადი საფეხურები, როგორც წესი, მოიცავს შემდეგს:

- საფრთხის იდენტიფიცირება: დამსაქმებლებმა უნდა დაადგინონ სამუშაო ადგილზე არსებული ყველა პოტენციური საფრთხე. ეს შეიძლება მოიცავდეს მანქანების, გამოყენებული ნივთიერებების, სამუშაო პროცესების და ორგანიზაციული ფაქტორების გამოკვლევას.
- რისკის შეფასება: საფრთხის იდენტიფიცირების შემდეგ, დამსაქმებლებმა უნდა შეაფასონ რისკების ალბათობა და სიმძიმე, რაც მათ უქმნიან თანამშრომლების ჯანმრთელობასა და უსაფრთხოებას. ეს შეფასება ეხმარება პრიორიტეტული ქმედებების გასაზღვრასა და რესურსების სწორ მართვაში.
- პრევენციული ღონისძიებების განხორციელება: რისკის შეფასების საფუძველზე დამსაქმებლებმა უნდა განახორციელონ შესაბამისი პრევენციული ღონისძიებები გამოვლენილი რისკების მინიმიზაციის ან აღმოფხვრის მიზნით. ეს შეიძლება მოიცავდეს სამუშაო პროცესების შეცვლას, ინდივიდუალური დამცავი

აღჭურვილობის უზრუნველყოფას, ტრენინგის გაუმჯობესებას ან საინჟინრო კონტროლის განხორციელებას.

- რეგულარული მიმოხილვა და განახლებები: პროფესიული რისკის შეფასებები რეგულარულად უნდა განიხილებოდეს და განახლდეს, რათა უზრუნველყოფილი იყოს მათი ზუსტი და ეფექტიანი მუშაობა. სამუშაო ადგილზე ან სამუშაო პროცესებში ცვლილებებმა მათ შორის შეიძლება მოითხოვოს რისკის მართვის სტრატეგიების კორექტირება.
- დოკუმენტაცია: დამსაქმებლებს მოეთხოვებათ რისკების შეფასების პროცესის დოკუმენტირება, მათ შორის დასკვნები, განხორციელებული ქმედებები და განხორციელებული ნებისმიერი პრევენციული ღონისძიება.

რაც შეეხება შრომის უსაფრთხოების სპეციალისტის როლს ამ პროცესში, შრომის უსაფრთხოების სპეციალისტის ყოლა ობიექტზე სავალდებულოა, იმის უზრუნველსაყოფად, რომ სამუშაო ადგილები შეესაბამებოდეს ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების წესებს, რათა დაიცვან თანამშრომლები პოტენციური საფრთხისგან და უბედური შემთხვევებისგან.

პოლონეთში შრომის უსაფრთხოების სპეციალისტის პასუხისმგებლობა შეიძლება მოიცავდეს შემდეგს:

- პროფესიული რისკების შეფასების ჩატარება: სამუშაო ადგილზე საფრთხეების იდენტიფიცირება, რისკების შეფასება და სტრატეგიების შემუშავება მათი შერბილების ან აღმოფხვრის მიზნით.
- უსაფრთხოების პოლიტიკის შემუშავება და განხორციელება: უსაფრთხოების პროცედურების, მითითებებისა და პოლიტიკის შექმნა და განხორციელება პოლონეთის შრომის კანონებისა და რეგულაციების შესაბამისად.
- ტრენინგი და განათლება: თანამშრომლებისთვის და მენეჯმენტისთვის უსაფრთხოების პრაქტიკისა და პროცედურების შესახებ ტრენინგების და სემინარების მიწოდება.
- უბედური შემთხვევის მოკვლევა და აღრიცხვა: სამუშაო ადგილზე ინციდენტების ან უბედური შემთხვევების მოკვლევა, ძირითადი მიზეზების იდენტიფიცირება და შესაბამისი ორგანოებისთვის შეტყობინებები.
- ინსპექტირება და აუდიტი: სამუშაო ადგილების რეგულარული ინსპექტირების ჩატარება უსაფრთხოების სტანდარტებთან და რეგულაციებთან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად.
- ინდივიდუალური და კოლექტიური დაცვის საშუალებების მონიტორინგი: აღჭურვილობისა და დამცავი ხელსაწყოების სათანადოდ შენახვა და საჭიროების შემთხვევაში თანამშრომლებისთვის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა.
- რეგულაციების განახლება: შრომის კანონებისა და რეგულაციების ცვლილებების შესახებ, რომლებიც დაკავშირებულია ჯანმრთელობასთან და უსაფრთხოებასთან და საჭირო განახლებების განხორციელება სამუშაო ადგილზე.
- თანამშრომლობა მენეჯმენტთან და დასაქმებულებთან: მჭიდრო თანამშრომლობა მენეჯმენტთან, თანამშრომლებთან და პროფკავშირებთან უსაფრთხოების კულტურის პოპულარიზაციისთვის და უსაფრთხოების ზომების განხორციელებაში თანამშრომლობის ხელშეწყობისთვის.

შრომის უსაფრთხოების სპეციალისტის როლი გადამწყვეტია უსაფრთხო და ჯანსაღი სამუშაო გარემოს შესანარჩუნებლად, უბედური შემთხვევების თავიდან ასაცილებლად და დასაქმებულთა კეთილდღეობის დასაცავად. ამ პოზიციის სპეციფიკური კვალიფიკაცია და მოთხოვნები შეიძლება განსხვავდებოდეს დამსაქმებლისა და ინდუსტრიის მიხედვით. როგორც წესი, სპეციალისტებს აქვთ შესაბამისი განათლება და სერთიფიკატები, რომლებიც დაკავშირებულია შრომის ჯანმრთელობასთან და უსაფრთხოებასთან.

პოლონეთში ვიზიტის და პოლონეთის შრომის ეროვნული ინსპექციის ხელმძღვანელსა და წარმომადგენლებთან გასაუბრებისას, ასევე სამშენებლო ობიექტზე პრაქტიკულად განხორციელებული ინსპექტირების შედეგად დადგინდა, რომ სამშენებლო ობიექტს აქვს ვალდებულება აწარმოოს საფრთხეების იდენტიფიცირებისა და რისკების შეფასების დოკუმენტი ყველა იმ სამუშაოზე, რომელიც ხორციელდება მშენებლობის დაწყებიდან მის დასრულებამდე. თუმცა აღნიშნულთან დაკავშირებით პასუხისმგებლობები გადანაწილებულია იმ ქვეკონტრაქტორებზე, რომელიც უშუალოდ ემსახურებიან სამშენებლო ობიექტს. ყველა ქვეკონტრაქტორი ვალდებულია თავის ნაწილში აწარმოოს აღნიშნული დოკუმენტი და აიღოს პასუხისმგებლობა ასევე მის ნაწილში შესასრულებელ ღონისძიებებსა და ვალდებულებებზე. თითოეული ქვეკონტრაქტორის დასაქმებულებს აცვიათ განსხვავებული ფერის ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები, რაც ეხმარებათ ობიექტის წარმომადგენლებს დარღვევის ან აუცილებელი გასატარებელი ღონისძიებისას მარტივ იდენტიფიცირებაში. მათთან გასაუბრებისას გაირკვა, რომ სხვადასხვა შეფერილობის ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები მათ ეხმარებთ დარღვევის შემთხვევაში კონკრეტულად მიუთითონ იმ კონტრაქტორ ორგანოს, რომლის დასაქმებულებსაც საჭიროებს დამატების დაცვის საშუალებას ან არ გამოიყენებს მისთვის სავალდებულო აღჭურვილობას. შრომის ინსპექციის წარმომადგენლების შესვლისას, ობიექტის წარმომადგენელი წარუდგენს მათ საფრთხეების იდენტიფიცირებისა და რისკის შეფასების დოკუმენტაციას, რომელიც მოწოდებულია თითოეული ქვეკონტრაქტორის მიერ. შრომის ეროვნული ინსპექციის წარმომადგენლების მიერ გაცემული მითითებების შესასრულებლად პასუხისმგებლობა ასევე გადანაწილებულია თითოეულ ქვეკონტრაქტორზე. ასევე მათთან გასაუბრებისას გაირკვა, რომ შრომის ინსპექცია ობიექტის მიმართ სანქციის გამოყენებისას წერს მხოლოდ ერთ ოქმს, სადაც შეაქვს თითოეული ის დარღვევა, რომელიც დაფიქსირდა ობიექტზე და მიცემული გონივრული ვადის გასვლის შემდგომ გადამოწმების ეტაპზე არ იქნა გამოსწორებული. შესაბამისად სანქცია იწერება მხოლოდ ერთი ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმით, თუმცა პასუხისმგებლობა დამსაქმებელსა და ქვეკონტრაქტორებს შორის წესრიგდება შიდა მოლაპარაკებების საშუალებით. რაც შეეხება შრომის უსაფრთხოების სპეციალისტს, თითოეულ ობიექტს ყავს თავისი სპეციალისტი, რომელიც სრულად აკეთებს მონიტორინგს როგორც დამსაქმებლის ასევე მისი ქვეკონტრაქტორების ნაწილში არსებულ მოთხოვნებზე.

ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ საწარმოების პროფესიული რისკის შეფასებაში დასახმარებლად, შრომის დაცვის ცენტრალურმა ინსტიტუტმა (CIOP) შეიმუშავა დამხმარე ინსტრუმენტი: რისკის შეფასების კომპიუტერული პროგრამა, STER. აღნიშნული პროგრამა ეხმარება დამსაქმებელს შეაგროვოს და გაანალიზოს ინფორმაცია სამუშაო ადგილის შესახებ, რომელიც აუცილებელია, როგორცაა: დასახელება (კოდი) და სამუშაო ადგილის მისამართი,

იქ მომუშავე ადამიანების რაოდენობა, ტექნოლოგიური პროცესის აღწერა და გამოყენებული მასალები, მანქანების აღწერა და სამუშაო ადგილზე გამოყენებული სხვა ტექნიკური მოწყობილობები და ძირითადი ხელსაწყოები და აღჭურვილობა, ძირითადი აქტივობების აღწერა და მათი შესრულების დრო და საფრთხის ზონების იდენტიფიცირება. აღნიშნული სისტემის მომხმარებელი იღებს სამუშაო ადგილებზე ყველაზე ხშირად აღმოჩენილ მავნე ქიმიური ნივთიერებებისა და სხვა აგენტების რისკის შეფასების წინადადებებს, მაგალითად, ხმაური, ვიბრაცია, რადიაცია, მიკროკლიმატი. თითოეული გამოვლენილი საფრთხისათვის ის ითხოვს პარამეტრის გაზომვას და აღნიშნულთან დაკავშირებით ინფორმაციის მიწოდების შემდეგ ადარებს გაზომვების შედეგებს რამდენად არის შესაბამისობაში კანონით დასაშვებ ზომებთან. აღნიშნულ პროგრამას აქვს წვდომა საკანონმდებლო რეგულაციებთან, სტანდარტებთან რომელიც მიღებულია და გამოიყენება პოლონეთში. სისტემა შეიცავს პოლონეთის რეგულაციების სრულ მონაცემთა ბაზას და მას ავტომატურად ადარებს მათ დასაშვებ მნიშვნელობებს მითითებული აგენტებისთვის. რისკის შესაფასებლად მიღებულია სამ დონიანი სკალა, რომლის მიხედვითაც რისკი შეიძლება იყოს განსაზღვრულია როგორც დაბალი, საშუალო ან მაღალი. მაღალი რისკი ყოველთვის ნიშნავს, რომ მოთხოვნები არ არის დაცული კანონმდებლობის შესაბამისად. საშუალო რისკი ნიშნავს, რომ არსებობს კონტროლის ღონისძიებები, თუმცა საჭიროებს დამატებით ღონისძიებებს. რაც შეეხება დაბალ რისკს, ეს ნიშნავს, რომ არსებული დაცვის ზომები დამაკმაყოფილებელია და კანონთან შესაბამისობაშია. STER საშუალებას იძლევა, რომ დაიბეჭდოს დოკუმენტი, რომელიც დაეხმარება დამსაქმებელს რისკების შეფასებაში. აღნიშნული დოკუმენტი მოიცავს ყველა იმ პირად მონაცემს, რომელიც შეტანილ იქნა ობიექტის შესახებ. აღნიშნული სისტემა შესაძლებელს ხდის ამ მიმართულებით შრომის უსაფრთხოების სისტემის მარტივ მართვას და ქიმიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული საფრთხეების აღმოფხვრას და სწორ მართვას.

4.2. ესპანეთი

ესპანეთში პროფესიული რისკის შეფასების სისტემა რეგულირდება კანონით პროფესიული რისკების პრევენციის შესახებ ("Ley de Prevención de Riesgos Laborales"). ეს კანონი ადგენს საკანონმდებლო ბაზას ესპანეთში დასაქმებულთა ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად და ასახავს დამსაქმებლებისა და დასაქმებულების ვალდებულებებსა და პასუხისმგებლობებს სამუშაო ადგილზე უბედური შემთხვევებისა და პროფესიული დაავადებების პრევენციისთვის. [16]

ესპანეთში პროფესიული რისკის შეფასების სისტემის ძირითადი ელემენტებია:

- საფრთხეების იდენტიფიკაცია: დამსაქმებლებს მოეთხოვებათ დაადგინონ და შეაფასონ სამუშაო ადგილზე არსებული ყველა პოტენციური საფრთხე, რომელიც შეიძლება საფრთხეს შეუქმნას თანამშრომლების ჯანმრთელობასა და უსაფრთხოებას. ეს მოიცავს ფიზიკურ, ქიმიურ, ბიოლოგიურ, ერგონომიულ და ფსიქოსოციალურ საფრთხეებს.
- რისკის შეფასება: დამსაქმებლებმა უნდა შეაფასონ რისკის დონე, რომელიც დაკავშირებულია თითოეულ საფრთხესთან. ეს შეფასება გულისხმობს

დასაქმებულთათვის პოტენციური ზიანის ალბათობისა და სიმძიმის გათვალისწინებას.

- პრევენციული ღონისძიებები: რისკის შეფასების საფუძველზე დამსაქმებლებმა უნდა განახორციელონ შესაბამისი პრევენციული ღონისძიებები გამოვლენილი რისკების აღმოსაფხვრელად ან მინიმუმამდე დასაყვანად. ეს ზომები შეიძლება მოიცავდეს საინჟინრო კონტროლს, ადმინისტრაციულ კონტროლს და ინდივიდუალური დაცვის საშუალებების (PPE) გამოყენებას.
- ტრენინგი და ინფორმაცია: დამსაქმებლები პასუხისმგებელნი არიან ადეკვატური ტრენინგისა და ინფორმაციის მიწოდებაზე თანამშრომლებისთვის სამუშაო ადგილზე არსებული რისკების და ამ რისკების შესამცირებლად არსებული ზომების შესახებ.
- ჯანმრთელობის ზედამხედველობა: ზოგიერთ შემთხვევაში, კანონი დამსაქმებლებს ავალდებულებს, უზრუნველყონ ჯანმრთელობის ზედამხედველობა იმ თანამშრომლებისთვის, რომლებიც ექვემდებარებიან სპეციფიკურ პროფესიულ საფრთხეებს.
- ჯანდაცვისა და უსაფრთხოების ერთობლივი კომიტეტები: კომპანიებს, რომლებსაც აქვთ გარკვეული რაოდენობის თანამშრომლები, მოეთხოვებათ შექმნან ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების ერთობლივი კომიტეტები, სადაც დასაქმებულთა წარმომადგენლები და დამსაქმებლები თანამშრომლობენ ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების საკითხების იდენტიფიცირებისთვის და გადაწყვეტისთვის.
- დოკუმენტაცია: რისკის შეფასების პროცესი და განხორციელებული ღონისძიებები უნდა იყოს დოკუმენტირებული და რეგულარულად განხილული და განახლებული, საჭიროების შემთხვევაში.

პროფესიული რისკის შეფასების დოკუმენტი, როგორც წესი, შეიცავს დეტალურ ინფორმაციას სამუშაო ადგილზე არსებული პოტენციური რისკებისა და საფრთხეების შეფასებისა და მართვის შესახებ. დოკუმენტის ზუსტი ფორმატი და შინაარსი შეიძლება განსხვავდებოდეს ორგანიზაციისა და ადგილობრივი რეგულაციების მიხედვით, მაგრამ ის ჩვეულებრივ მოიცავს შემდეგ ძირითად ელემენტებს:

- შესავალი: რისკის შეფასების მიზნისა და ფარგლების მიმოხილვა, სამუშაო ადგილის ან შეფასებული კონკრეტული სფეროს იდენტიფიკაციის ჩათვლით.
- რისკის შეფასების ჯგუფი: იმ პირთა სია, რომლებიც მონაწილეობენ რისკის შეფასებაში, მათი როლებისა და პასუხისმგებლობების ჩათვლით.
- საფრთხის იდენტიფიკაცია: სამუშაო ადგილზე არსებული ყველა პოტენციური საფრთხის ყოვლისმომცველი სია.
- რისკის შეფასება: გამოვლენილი საშიშროების სისტემატური შეფასება, ისეთი ფაქტორების გათვალისწინებით, როგორცაა ინციდენტის დადგომის ალბათობა და პოტენციური შედეგების სიმძიმე.
- რისკის რეიტინგი: თითოეული საშიშროებისთვის რისკის რეიტინგის მინიჭება შეფასების საფუძველზე. ეს შეიძლება მოიცავდეს მასშტაბის გამოყენებას (მაგ., დაბალი, საშუალო, მაღალი) რისკების პრიორიტეტიზაცია შემდგომი ქმედებებისთვის.

- მიმდინარე კონტროლის ღონისძიებები: არსებული უსაფრთხოების ზომებისა და კონტროლის აღწერა, რომლებიც უკვე არსებობს გამოვლენილი რისკების შესამცირებლად.
- რეკომენდებული კონტროლის ზომები: წინადადებები დამატებითი ან გაუმჯობესებული კონტროლის ღონისძიებების შესახებ, რათა შემდგომ შემცირდეს ან აღმოფხვრას გამოვლენილი რისკები.
- განხორციელების გეგმა: გეგმა, რომელიც ასახავს ვადებს, პასუხისმგებელ მხარეებს და რესურსებს, რომლებიც საჭიროა რეკომენდებული კონტროლის ღონისძიებების განსახორციელებლად.
- ტრენინგი და კომუნიკაცია: დეტალები იმის შესახებ, თუ როგორ მიაწვდიან თანამშრომლებს ინფორმაციას რისკის შეფასების შედეგებისა და გამოვლენილი რისკების გადასაჭრელად გატარებული ზომების შესახებ. ეს შეიძლება მოიცავდეს სასწავლო პროგრამებს და კომუნიკაციის სტრატეგიებს.
- მონიტორინგი და განხილვა: გეგმა მუდმივი მონიტორინგისა და რისკის შეფასების რეგულარული განხილვისათვის, რათა უზრუნველყოს მისი ეფექტურობა და განახლოს საჭიროებისამებრ.
- ხელმოწერები: რისკის შეფასებაში ჩართული პირების ხელმოწერები, რაც მიუთითებს მათ თანხმობას მიგნებებთან და შემოთავაზებულ საკონტროლო ზომებთან.

სამშენებლო ინდუსტრიაში პროფესიული რისკის შეფასების დოკუმენტები აუცილებელია სამშენებლო ობიექტებზე მუშებისა და სხვათა უსაფრთხოებისა და კეთილდღეობის უზრუნველსაყოფად. აღნიშნული დოკუმენტი მოიცავს შემდეგ ინფორმაციას:

- უბნის აღწერა: სამშენებლო უბნის მიმოხილვა, მისი ადგილმდებარეობის, დანიშნულების და ნებისმიერი შესაბამისი ობიექტის სპეციფიკური ფაქტორების ჩათვლით, რომლებიც შეიძლება გავლენა იქონიონ რისკის შეფასებაზე.
- საფრთხის იდენტიფიკაცია: პოტენციური საფრთხის ყოვლისმომცველი სია, რომელიც შეიძლება იყოს სამშენებლო მოედანზე. ეს შეიძლება მოიცავდეს საშიშროებებს, რომლებიც დაკავშირებულია სამშენებლო საქმიანობასთან, მასალებთან, მანქანებთან, ხელსაწყოებთან და გარემოსთან.
- რისკის შეფასება: რისკის დონის შეფასება, რომელიც დაკავშირებულია თითოეულ გამოვლენილ საფრთხესთან.
- რისკის კონტროლის ღონისძიებები: დეტალური აღწერა იმ ღონისძიებებისა და კონტროლის შესახებ, რომლებიც განხორციელდება გამოვლენილი რისკების შესამცირებლად ან აღმოსაფხვრელად. ეს უნდა მოიცავდეს როგორც არსებულ კონტროლს, ასევე დამატებით ზომებს, რომლებიც განხორციელდება.
- სამუშაო პროცედურები: უსაფრთხო სამუშაო პროცედურები და მითითებები სხვადასხვა სამშენებლო ამოცანებისა და საქმიანობისთვის. ეს შეიძლება მოიცავდეს ისეთ ამოცანებს, როგორცაა სიმაღლეზე მუშაობა, მანქანების მუშაობა, საშიში მასალების მართვა და ა.შ.

- ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები (PPE): საჭირო PPE-ების სია კონკრეტული ამოცანებისთვის და ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ როგორ გამოიყენოთ, შეინახოთ და შეინახოთ PPE სწორად.
- გადაუდებელ სიტუაციებზე რეაგირება: სამშენებლო ობიექტზე გადაუდებელი შემთხვევებისა და ავარიების მოგვარების პროცედურები, მათ შორის ევაკუაციის გეგმები, პირველადი დახმარება და სასწრაფო კონტაქტები.
- ტრენინგი და კომუნიკაცია: დეტალები იმის შესახებ, თუ როგორ იქნება მუშა ინფორმირებული რისკებისა და უსაფრთხოების ზომების შესახებ.
- ზედამხედველობა და კომპეტენცია: ინფორმაცია ზედამხედველობის საჭირო დონისა და კონკრეტულ ამოცანებზე პასუხისმგებელი პერსონალის კვალიფიკაციისა და კომპეტენციის შესახებ.
- ჩანაწერების აღრიცხვა: განყოფილება ინციდენტების, უბედური შემთხვევებისა და თითქმის გაცდენილი მოვლენების ჩასაწერად, ასევე რისკის შეფასების მიმოხილვებისა და განახლებების დოკუმენტაცია.
- განხილვა და გადახედვა: რისკის შეფასების დოკუმენტის რეგულარული განხილვისა და განახლების გეგმა, რათა უზრუნველყოს მისი მუდმივი შესაბამისობა და ეფექტურობა.

ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ესპანეთის მთავრობამ დააარსა სამუშაო უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის ეროვნული ინსტიტუტი [17] ("Instituto Nacional de Seguridad y Salud en el Trabajo"), რათა ხელი შეუწყოს და კოორდინაცია გაუწიოს შრომის ჯანმრთელობასა და უსაფრთხოებას მთელი ქვეყნის მასშტაბით.[18] აღნიშნული ინსტიტუტის ძირითადი ფუნქციები მოიცავს შემდეგს:

- კვლევები: კვლევების ჩატარება წარმოშობილი რისკების იდენტიფიცირებისთვის, არსებული ღონისძიებების ეფექტურობის შესაფასებლად და სამუშაო უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის მტკიცებულებებზე დაფუძნებული პოლიტიკის შემუშავებისთვის.[19]
- ტრენინგი და ინფორმაცია: დამსაქმებლებისთვის, დასაქმებულთათვის და სხვა დაინტერესებული მხარეებისთვის სასწავლო პროგრამების, ინფორმაციისა და ხელმძღვანელობის მიწოდება შრომის უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის პრაქტიკის შესახებ ინფორმირებულობისა და ცოდნის გასაუმჯობესებლად.
- პროფესიული რისკის პრევენცია: პროფესიული საფრთხეების პრევენციისა და სამუშაო პირობების გაუმჯობესების საუკეთესო პრაქტიკის შემუშავებისა და გავრცელების მხარდაჭერა.[20]
- ტექნიკური დახმარება: ტექნიკური დახმარებისა და ექსპერტიზის შეთავაზება ბიზნესსა და ორგანიზაციებს ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების ეფექტური ღონისძიებების განხორციელების მიზნით.
- თანამშრომლობა: თანამშრომლობა რეგიონულ და ადგილობრივ ხელისუფლებასთან, სოციალურ პარტნიორებთან და სხვა შესაბამის სუბიექტებთან შრომის უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის ყოვლისმომცველი მიდგომის ხელშეწყობის მიზნით.

- ინფორმაციის გავრცელება: შრომის უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის შესახებ ინფორმაციის გავრცელება პუბლიკაციების, ვებსაიტებისა და საზოგადოების ცნობიერების ამაღლების კამპანიების მეშვეობით.

სამუშაოზე უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის ეროვნული ინსტიტუტი ესპანეთში მიზნად ისახავს წვლილი შეიტანოს სამუშაოსთან დაკავშირებული უბედური შემთხვევებისა და პროფესიული დაავადებების შემცირებაში, გააუმჯობესოს დასაქმებულთა კეთილდღეობა და გააძლიეროს უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის ზოგადი სტანდარტები სამუშაო ადგილებზე მთელი ქვეყნის მასშტაბით.[21]

5. დასკვნა

სტატიაში წარმოდგენილია შრომის უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის დაცვის მიმართულებით საერთაშორისო პრაქტიკის ვრცელი მიმოხილვა, შრომის უსაფრთხოების მიმართულებით ეროვნული საკანონმდებლო ცვლილებების თანმიმდევრობა საერთაშორისო მოთხოვნების კვალდაკვალ, ასევე გაანალიზებულია შრომის პირობების ინსპექტირების დეპარტამენტის საქმიანობის ყოველწლიური ანგარიშის მონაცემები.

ნაშრომში დეტალურადაა განხილული პროფესიული რისკების შეფასების სისტემის საერთაშორისო გამოცდილება. საგულისხმოა, რომ პოლონეთის მაგალითის განხილვისას პროფესიული რისკის შეფასების პროცესის ძირითადი საფეხურები აბსოლუტურ თანხვედრაშია საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2020 წლის 30 იანვრის N01-10/5 ბრძანების - "სამუშაო სივრცეში რისკის შეფასების წესის დამტკიცების თაობაზე". რისკის შეფასების სისტემის ესპანური მოდელი, რომელიც რეგულირდება კანონით „პროფესიული რისკების პრევენციის შესახებ“ ("Ley de Prevención de Riesgos Laborales"), რისკების იდენტიფიცირების პირველ საფეხურად განსაზღვრავს სამუშაო სივრცის წინასწარ შესწავლას, ადგილმდებარეობის, დანიშნულების და ობიექტის ნებისმიერი სპეციფიკური ფაქტორების აღწერას, რომლებმაც შეიძლება გავლენა იქონიონ რისკის შეფასებაზე. პროფესიული უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად ესპანეთში ფუნქციონირებს შრომის უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის ეროვნული ინსტიტუტი ("Instituto Nacional de Seguridad y Salud en el Trabajo"), რომელიც მთელი ქვეყნის მასშტაბით კოორდინაციას უწევს შრომის უსაფრთხოების სანდო სისტემის ჩამოყალიბებას.

ამდენად, შრომის უსაფრთხოების მიმართულებით საერთაშორისო გამოცდილების გაზიარება მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს საქართველოში უსაფრთხო სამუშაო პირობების უზრუნველყოფას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36>
2. „ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის“.
3. საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს შრომის კოდექსი“.
4. საქართველოს პრეზიდენტის 2003 წლის 6 თებერვლის №35 ბრძანებულებით „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – უსაფრთხოების ტექნიკისა და შრომის დაცვის ეროვნული საინფორმაციო ცენტრის შექმნის შესახებ“
5. ევროპის სოციალური ქარტია
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1392164?publication=0>
6. საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სტრუქტურული ქვედანაყოფების დებულებების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2015 წლის 6 იანვრის №01-1/ნ ბრძანებაში ცვლილების შეტანის შესახებ“ დამტკიცებული „შრომის პირობების ინსპექტირების დეპარტამენტის დებულება“
7. საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 5 თებერვალის №38 დადგენილება „შრომის პირობების მონიტორინგის სახელმწიფო პროგრამის დამტკიცების შესახებ“
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2719707?publication=0>
8. შრომის პირობების ინსპექტირების დეპარტამენტის 2015-2017 წლის შემაჯამებელი ანგარიში - <https://www.moh.gov.ge/uploads/files/2019/Failebi/27.06.2019-11.pdf>
9. „ეროვნული საბაზისო კვლევა ბიზნესი და ადამიანის უფლებების შესახებ“ - საქართველოს სახალხო დამცველი, 2017 წელი -
<https://www.ombudsman.ge/res/docs/2020070817231712734.pdf>
10. ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი - „შრომის ინსპექტირების მექანიზმის შეფასება და დასაქმებულთა შრომითი უფლებების მდგომარეობა საქართველოში“ 2017 წელი.
11. საქართველოს მთავრობის 2017 წლის 29 დეკემბრის დადგენილება N603 „შრომის პირობების ინსპექტირების 2018 წლის სახელმწიფო პროგრამის დამტკიცების შესახებ“ - <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3977116?publication=0>
12. „შრომის უსაფრთხოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონი
13. შრომის პირობების ინსპექტირების დეპარტამენტის 2019 წლის საქმიანობის ანგარიში - https://www.moh.gov.ge/uploads/files/2019/Failebi/LCID_Geo_a4_1.pdf
14. შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია - შრომის ინსპექტირება მშენებლობაზე (გზამკვლევი შრომის ინსპექტირებისთვის)
15. file:///C:/Users/User/Downloads/Polish_System_of_Assessing_Occupati.pdf
16. <https://www.lawants.com/en/health-and-safety-measures-in-spain-what-are-the-legal-obligations-for-a->

- company/#:-:text=A%20company%20in%20Spain%20is%20obliged%20to%20have,hazards%20Implementation%20of%20risk%20assessments%20for%20a%20workplace
17. <https://www.insst.es/>
  18. Ley 31/1995, de 8 de noviembre, de prevención de Riesgos Laborales. - <https://www.boe.es/buscar/pdf/1995/BOE-A-1995-24292-consolidado.pdf>
  19. A 5 step guide for employers, workers and their representatives on conducting workplace risk assessments – ILO - https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/publication/wcms_232886.pdf
  20. Risk management in construction projects - Paweł Szymański – 2017 - <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S1877705817360290?token=8FDD0D968A830A717F12CA7EC449DA9B0B072567950C5DA68CE9879BBD55CCCE6B7BB5DAEE3DF892E70C329E52C7F560&originRegion=eu-west-1&originCreation=20220725165015>
  21. National Institute of Safety and Health at Work - <https://www.insst.es/>

Implementation and development of the labor safety system in Georgia and other countries

Prof. Nino Ratiani, Prof. Nana Razmadze, PhD student Mariam Darakhvelidze
Department of Labor Safety and Emergency Management, Georgian Technical University

Abstract

The work presents Georgian legislative regulations on labor safety, including year-to-year legislative changes aimed to provide professional safety, and the labor inspection duties and functions determined by the legislation, defined by the supervision of the existing requirements implementation along with the labor safety in an industrial entity. The work also discusses the year-to-year statistical data of accidents in the work space, recorded by LEPL Labor Inspection in the reporting period, as well as the issued recommendations based on the results of the research “ The assessment of the labor inspection mechanism and the labor rights conditions in Georgia” conducted by the center of Human Rights Education and Monitoring. The work presents the international experience of the evaluation system of professional risks.

Keywords: risk rating, risk assessment, inspection, technical regulations, probability of incident occurrence.